

# Anem o venim?\*

per Gemma Rigau i Oliver

## 1. Aspectes previs.

En el funcionament dels verbs catalans *anar* i *venir*, que en aquestes pàgines em proposo d'examinar, hi conflueixen algunes de les qüestions que darrerament, amb més insistència, han preocupat i/o ocupat els lingüistes generativistes. Garbellades i reduïdes a les més essencials, vull dir les més involucrades en la meua anàlisi dels verbs *anar* i *venir* en català, resultarien les següents:

1. La deïxi, amb tot el seguit de problemes que comporta el seu reconeixement o la seva inclusió en la teoria lingüística.
2. La subterrània, delicada qüestió de les pressuposicions.
3. La hipòtesi de la descomposició lèxica, propugnada per la teoria de la semàntica generativa enfront de la teoria estàndard.
4. La proclamada i cada cop més palesa necessitat d'arribar a una teoria lingüística més completa que faciliti l'estudi també dels aspectes pragmàtics de la llengua.

### 1.1. La deïxi.

Una anàlisi dels verbs *anar* i *venir* seria greument mancada, o simplement impossible, si, de primer antuvi, no assumia les categories deíctiques de

\* Vull fer constar el meu agraïment als col·legues lingüistes, i als alumnes del Seminari II de Llengua Catalana de la U.A.B. (curs 1975-76), amb els quals he discutit moltes de les qüestions ara formulades en aquestes pàgines. Em cal agrair especialment a S. Alcoba; J. A. Argente; J. M.ª Brucart; M.ª Ll. Hernanz; J. Mascaró; J. M.ª Nadal i S. Oliva que s'hagin llegit una primera versió de l'article; les seves observacions m'han permès de retocar imprecisions i fins i tot alguna inexactitud. Les que encara hi queden són de la meua responsabilitat. La realització d'aquest treball ha estat possible gràcies a un Ajut de Treball d'Omnium Cultural.

persona, situació i temps, segons ja va demostrar Ch. Fillmore (1966; 1971a) quan tractava els corresponents anglesos *go* i *come*. Anomenem *deïxi* (del grec δείχνω i/o δείχνω, indicar, mostrar, assenyalar, apuntar, indiciar, etc.) tot allò relacionat amb l'enunciació,<sup>1</sup> i podríem definir-la com el fenomen que cobreix aquells aspectes de la llengua la comprensió íntegra dels quals només esdevé possible quan és conegut el context de l'enunciació.<sup>2</sup> Si, per exemple, recollim de terra dos fulls amb escrites aquestes dues frases:

(1) Català a l'escola

(2) Demà assemblea al lloc habitual; t'hi esperem

comprendrem sense problemes (1) perquè manté inalterable la seva lectura al marge del context de l'enunciació. Per a una interpretació plena de (2), en canvi, caldria conèixer-ne les coordenades deíctiques, és a dir, caldria saber d'antuvi *qui* l'ha escrita, *quan*, *per a qui*, etc., ha estat escrita.

Quan es classifiquen, es sol parlar de *deïxi de persona* per entendre la identitat dels interlocutors en l'enunciació, de *deïxi de lloc* i *deïxi de temps* per referir-se a les coordenades espacio-temporals de l'acte lingüístic, de *deïxi discursiva* o *indirecta* per aquells mots o frases del discurs que ja han estat esmentats o ho seran més endavant. A aquesta tipologia caldria afegir-hi encara l'anomenada *deïxi social*, és a dir, la relació social que els interlocutors reflecteixen en l'enunciat (tractament honorífic, cortès, irrespectuós, insultant, etc.).<sup>3</sup>

*Jo, vostè, abir, això, ara...*: més d'un 90 % de les expressions que produïm en el curs de la nostra vida, hipotitza Y. Bar-Hillel (1954, p. 104), són deíctiques. La limitació del nostre coneixement i de la nostra memòria converteix el recurs als mots deíctics no només en molt convenient sinó sovint en indispensable. Podria semblar, doncs, que la gramàtica generativa transformacional s'havia d'haver adonat i aplicat des de bon començament a aquest aspecte, per altra banda tan obvi, dels llenguatges naturals en proporció a la seva importància. Però, tot i els relativament primerencs advertiments d'U. Weinreich (1963) en aquest sentit, la noció de *deïxi* no és incorporada a la semàntica fins Fillmore (1966), que hi centra l'atenció per tal de poder explicar els trets orientatius de la llengua en relació a les coordenades espacio-temporals de l'expressió lingüística.<sup>4</sup> L'apuntada negligència per les qüestions deíctiques i referencials en general té, tanmateix, una explicació ben clara, almenys per tres motius: a) si la *deïxi* havia de ser atesa per una teoria lingüística com la teoria estàndard, calia que ho fos en tractar el component semàntic; ara bé, el component semàntic, introduït com a complement del model chomskyà per Katz i Fodor (1963) i Katz i Postal (1964), era encara entès molt restringidament i, ultra la *deïxi*, tampoc no comprenia moltes nocions semàntiques; b) Fodor, Postal i sobretot Katz (1966a; 1966b) molt difícilment haurien dedicat gaire atenció, per altra banda, a l'estudi de la referència i dels elements deíctics des del moment que en la controvèrsia intensionalisme *versus* extensionalisme es van manifestar tan clarament

1. E. Benveniste (1970) defineix l'enunciació com la posada en funcionament de la llengua per un acte individual d'utilització. És l'acte de produir un enunciat i no pas l'enunciat en si.

2. Cfr. H. Frei (1944); E. Benveniste (1946); K. Bühler (1934); Y. Bar Hillel (1954); U. Weinreich (1963); J. Lyons (1968, cap. 7.2); Ch. Fillmore (1966, 1971b); etc.

3. Cfr. Ch. Fillmore (1971a); R. Lakoff (1972).

4. També J. Lyons (1966, 1968) dedica atenció a les qüestions deíctiques.

partidaris de l'intensionalisme;<sup>5</sup> c) donada la dicotomia chomskyana competència/actuació i entesa la teoria lingüística com una teoria de la competència dels parlants, els lingüistes, chomskyanament cobertes les espatlles, consideraven en l'àmbit de l'actuació (i per tant sense cabuda en la teoria lingüística) la deixi i tota una pila d'altres qüestions de les que, ara, centren la seva atenció (naturalment incorporades a la teoria lingüística).

Aleshores, la deixi és un problema semàntic o un problema pragmàtic? La pregunta no és de cap manera retòrica, ni tan òbvia com aparentment podria semblar; té, al contrari, una certa densitat, per l'abast que es pot desprendre de la resposta. Per a Fillmore (1966), com abans per a Weinreich (1963), resulta evident que, la teoria semàntica, si es pretén que incorpori observacions i regles sobre allò que ara en diríem força il·locucionària de les frases, ha d'assumir en el seu àmbit les referències als participants, al lloc, temps, etc. de l'acte lingüístic. Finalment, doncs, els trets deíctics eren considerats com part integrant de la teoria lingüística. I semblava que el component semàntic era el més adequat per a tractar-hi les qüestions de la deixi.

No obstant això, si la teoria lingüística també ha de respondre dels aspectes pragmàtics de la frase (a més dels sintàctics, semàntics i fonològics), és a dir, si una teoria lingüística com la semàntica generativa comprèn també l'àrea pragmàtica de la llengua, potser aleshores seria el moment de reconèixer la naturalesa pragmàtica de determinats aspectes lingüístics fins ara per sistema atribuïts, o en tot cas endossats, a tot estirar, a la semàntica. Reflexions reductibles a aquesta són exposades en un article relativament recent de Fillmore (1974, p. V-3), amb la conclusió que els trets deíctics s'han de considerar en la pragmàtica. En aquest mateix sentit es pronuncia G. Lakoff en una entrevista amb H. Parret (1974, p. 175), el qual insisteix que en l'àmbit pragmàtic s'hi ha d'incloure la deixi, les connexions de la locució amb el seu context i especialment el context social, les frases performatives, els actes lingüístics, les implicacions, els significats sobreentesos i els tipus de discurs.

En el cas que ens ocupa es pronuncia encara amb més rotunditat R. C. Stalnaker (1972) en considerar que hi ha dos grans grups de problemes que han de ser tractats per la pragmàtica: a) la definició dels tipus d'actes lingüístics; i b) la caracterització dels trets contextuals que perfilen i determinen el sentit expressat per les frases. Un exemple d'a) seria l'anàlisi dels actes il·locucionaris, i de b) l'estudi de les expressions deíctiques. L'interès de les observacions de Stalnaker rau, sobretot, en la intuïció que a) és una qüestió únicament pragmàtica, mentre que a b) el context involucra també la semàntica de la frase: «El context de l'enunciació afecta no només la força amb la

5. Les disputes sobre el significat dels elements lingüístics han estat una constant al llarg de la història de la semàntica. Alguns filòsofs, com R. Carnap (1947), *Meaning and Necessity*, i molt més concretament W. O. Quine (1960), *Word and Object*, dubten de la legitimitat de les propietats i relacions semàntiques. La seva negativa a admetre els significats es basa en el fet de no entreveure la possibilitat de construir-ne una ciència fructífera. «Els significats —diu Quine— són obscures entitats intermèdies» i, per tant, ocioses. Però negar els significats no vol pas dir negar que els mots i les proposicions tinguin un sentit, sinó simplement considerar que els sentits de les expressions són els objectes o fets als quals es fa referència. Així, doncs, el significat només pot ser estudiat en termes de referència o extensió.

La tesi intensionalista, contrària a l'extensionalista, no accepta que el significat pugui ser explicat en termes de referència, sinó que postula que els significats són condicions que determinen l'extensió. És a dir, segons els intensionalistes, la teoria del significat ha de tractar d'aquella part de la relació determinada pels trets inherents de les expressions oposar-la a aquella altra part que ve determinada pels aspectes no lingüístics del context.

qual és expressada la proposició, sinó fins i tot la mateixa proposició. Pot passar que les regles semàntiques determinin la proposició expressada per una frase o clàusula precisament gràcies a algun tret de la situació on és emprada la frase» (1972, p. 384). Més endavant ens tornarem a referir al caràcter pragmàtico-semàntic dels fenòmens deíctics.

## 1.2. Les pressuposicions.

Vinculades a les categories deíctiques i igualment imprescindibles per l'anàlisi d'*anar* i *venir* són les regles de pressuposició.<sup>6</sup> Les frases amb *anar/venir*, en efecte, només seran ben formades en la mesura que responguin a unes determinades pressuposicions. Les pressuposicions expliquen perquè, d'una llengua a l'altra i malgrat que comparteixin les mateixes categories deíctiques, els verbs que expressen aquests conceptes (*anar/venir*) poden canviar de funcionament i de valor.<sup>7</sup> Són imprescindibles, dèiem, però per altra banda igualment difícils de definir: la noció de pressuposició resulta esmunyedissa, de mal delimitar enfront de les nocions veïnes com ara la implicació.<sup>8</sup> N'han estat fetes nombroses formulacions, de molt diversa entitat i angulació, i, en l'estudi, molts lingüistes manipulen la noció indiscriminadament amb diversos sentits alhora (que no especifiquen) o entenent-la en un sentit massa ample i genèric.<sup>9</sup>

Es pot dir que, en línies generals, el terme de pressuposició cobreix dos conceptes: pressuposició lògica o semàntica i pressuposició pragmàtica. En el primer cas, una frase P pressuposa una frase Q si i només si Q és necessària per no P, és a dir, si Q és veritable, sigui veritable o falsa P (observem que es tracta, doncs, d'una relació entre dues estructures lògiques). En el segon cas (cfr. R.C.S. Stalnaker, 1972), pressuposar una cosa és considerar-la axiomàticament com a veritable i, alhora, presumir que això mateix és compartit per les altres persones implicades en el context. E. Keenan (1971) defineix aquest darrer cas de pressuposició com una relació entre l'enunciació d'una frase i el context on ha estat produïda (incloent en el context l'emissor, el receptor, el medi ambient físic i el cultural).

Cal insistir també aquí que, no obstant els casos, nombrosos i tot, de distincions òbvies i fronteres ben netes entre pressuposicions lògiques o semàn-

6. Cf. Ch. Fillmore (1965, 1966).

7. Penseu en les diferències de funcionament d'*anar* i *venir* en català, castellà, anglès, etc. i en els problemes de traducció que se'n deriven.

8. Parlarem de pressuposicions relacionades amb els verbs *anar* i *venir* i no pas (com fa Fillmore (1965, 1966)) d'implicacions (així tradueixo el terme anglès «entailments») o suposicions. Perquè, si bé la suposició és una variant terminològica de la pressuposició, la noció d'implicació és ben diversa. Una frase P implica una frase Q quan si P és veritable, aleshores Q és veritable; mentre que una frase P en pressuposa una altra Q quan P pot ser no-més veritable o falsa si Q és veritable, és a dir, quan tant P com no P tenen com a conseqüència Q. Així, per exemple, (a) *En Pau es va casar amb la Teresa* implica (b) *La Teresa es va casar amb en Pau*, mentre que (c) *El germà de la Teresa estudia lleis* pressuposa (d) *La Teresa té un germà*. Si neguem (a) i (c) ens trobarem que mentre (a') *En Pau no es va casar amb la Teresa* no implica (b), la negació de (c), (c'). *El germà de la Teresa no estudia lleis*, continua pressuposant (d). La implicació és font de sinonímia: (a) i (b) tenen el mateix significat. Això permet de definir lògicament la sinonímia com la implicació mútua de dues o més expressions. Per a una informació detallada sobre aquestes qüestions, cfr. R.M. Kempson (1975, cap. 3); P. F. Strawson (1952, cap. 6); G. Nerlich (1965).

9. Cfr. J. Morgan (1969); G. Lakoff (1971); E. Keenan (1971); Ch. Fillmore (1971c); L. Karttunen (1973, 1974); etc.

tiques i pressuposicions pragmàtiques, en general els límits són menys perfilats que no semblaria de primer antuvi: són igualment nombrosos els casos d'intersecció, és a dir, susceptibles d'anàlisi indiferentment semàntiques o pragmàtiques. Aquest fet dels casos d'àmbit comú entre els dos tipus esmentats de pressuposicions no planteja pas, però, un problema gaire greu, segons el parer de L. Karttunen (1973, p. 170), el qual pensa que més aviat «caldria arribar a una via formal que unifiqués ambdues nocions». G. Lakoff ve a dir el mateix, i fins confia a Parret (1974, p. 165) que, «si la semàntica generativa té un taló d'Aquil·les, és precisament aquesta qüestió».

En el problema que serà examinat en aquestes pàgines, les pressuposicions relatives a frases que contenen *anar/venir* podrien ser considerades tant del tipus semàntic com del pragmàtic, i això no s'ha d'interpretar com si ens trobéssim enfront d'un cas aïllat o estrany, excepcional: en realitat, ho acabem de dir, aquestes pressuposicions (com per altra banda tants d'altres fenòmens lingüístics) participen de tots dos tipus, semàntic i pragmàtic. Enfront de fets d'aquesta mena, la pruija de pretendre compartimentar i classificar sistemàticament totes les dades en la sintaxi, la semàntica o la pragmàtica, com si es tractés de compartiments estanc precisos i closos, potser portaria a un treball poc enraonat i, a la llarga, gens rendable. Aquí, per tant, i malgrat el risc evident que comporta una simplificació d'aquesta mena (cal dir-ho), quan en parlarem ens referirem sempre a pressuposicions *tout court*, és a dir, enteses com a relacions entre frases.

### 1.3. La descomposició lèxica

La semàntica generativa entén que determinats elements lèxics s'han de tractar com a semànticament complexos, és a dir, que són descomponibles en *elements semàntics primitius* (predicats i arguments). Això ens possibilita, aquí, de mostrar que *anar* i *venir*, dos elements lèxics ben diferenciats si els considerem com a unitats de superfície, presenten, a nivell subjacent, una única estructura proposicional, o sigui, estan formats pels mateixos predicats i arguments; i, si es tracta de dues unitats lèxiques diverses, la diversitat resideix precisament en el seu contingut pressuposicional.

L'anàlisi d'*anar* i *venir* ens pot donar arguments, de retop, a favor de la hipòtesi de la descomposició lèxica i de tot allò que la descomposició lèxica comporta; per exemple, a favor del refús d'un nivell independent d'estructura profunda sintàctica, tal com aquesta noció és entesa en la teoria estàndard i en la teoria estàndard ampliada.

### 1.4. Una teoria de components interrelacionats

Ja dèiem suara que l'anàlisi d'*anar* i *venir* subratlla la interrelació i inseparabilitat semàntica-sintaxi. Diversament de la teoria estàndard, la semàntica generativa no considera un component sintàctic independent del semàntic, i és en el seu àmbit, doncs, que resulta practicable un estudi com el present. Igualment cal dir, però, que amb el sol model inicial de la semàntica generativa<sup>10</sup> no n'hi ha prou per explicar el funcionament d'*anar* i *venir*.

Haurem d'incorporar-hi trets contextuals, perquè també el context té el seu considerable paper en la gramàtica (i no ens referim pas solament al

10. Cfr. P. M. Postal (1970); J. D. McCawley (1967, 1968a, 1968 b), etc.

context social, darrerament tan estudiat sobretot per R. Lakoff i Ch. Fillmore). No sabríem explicar la bona formació de les frases amb *anar* i *venir* sense el recurs als elements deíctics i a les pressuposicions que hi van lligades. Això podria ben bé indicar-nos la conveniència de la inseparabilitat, no ja de la sintaxi i la semàntica, sinó de la sintaxi, la semàntica i la pragmàtica. Fillmore (1974, p. V-3) apunta la mateixa cosa quan, en ocasió de l'estudi del verb anglès *come*, escriu: «L'anàlisi resulta inevitablement lligada al coneixement de les condicions que limiten l'ús del verb *come*, a les suposicions sobre la distribució dels participants en una conversa, en l'espai, l'un en relació a l'altre, etc. Aquesta informació pot ser considerada decididament com a pragmàtica. En altres paraules, és a través de l'establiment de les condicions pragmàtiques de la frase que nosaltres podem descobrir-ne les seves possibles interpretacions».

Fa ben poc era encara generalitzada l'opinió que considerava el component pragmàtic com un component de la gramàtica (cas que això li fos concedit, és clar) independent del lògic-semàntic. Però la inseparabilitat dels components lògic-semàntic i pragmàtic, és a dir, la seva convergència en un component unificat (s'ha arribat a parlar de *component pragmantàctic*),<sup>11</sup> com una hipòtesi que s'ha anat obrint progressivament camí, consistentment propugnada i argumentada per Ch. Fillmore (1971b),<sup>12</sup> R. Lakoff (1972, 1973a, 1973b), G. Lakoff (1974), J. R. Ross (1975), entre d'altres. Ross (1975, p. 252), per exemple, escriu que en aquest component unificat «regles relacionades amb aspectes pragmàtics (com la força illocucionària, la localització de l'emissor, etc.), regles relacionades amb qüestions semàntiques (com la sinonímia, l'extensió metafòrica dels sentits, etc.) i regles relacionades amb qüestions sintàctiques (com la distribució dels morfemes que no aporten significació, si n'hi ha, (...), etc.) hi estan amalgamades de diverses maneres».

Parlar d'un sol component és com dir que aquests tres tipus de regles actuen unificadament fins al punt que esdevé impossible l'estudi aïllat de cadascun d'ells (i això no implica pas necessàriament la confusió o l'abandó de la distinció entre els fenòmens sintàctics, semàntics i pragmàtics en l'estructura lingüística). En l'anàlisi d'*anar* i *venir* que segueix ens hem atès a aquesta conveniència d'unificació que es desprèn de les observacions acabades d'apuntar.

## 2. Anàlisi

### 2.1. Descomposició lèxica d'*anar* i *venir*

Els semantistes generativistes sostenen, amb una terminologia manllevada a la lògica contemporània, que les estructures lògic-semàntiques són *proposicions*. Una proposició seria constituïda per un *predicat* seguit d'una seqüència d'*arguments*.<sup>13</sup> Aquests elements semàntics primitius seran les úniques

11. Ch. Fillmore (1971b) anomena encertadament i irònica *pragmantax* a la teoria dels components interrelacionats.

12. Dissortadament no he pogut consultar aquest treball. Totes les referències que en tinc són indirectes.

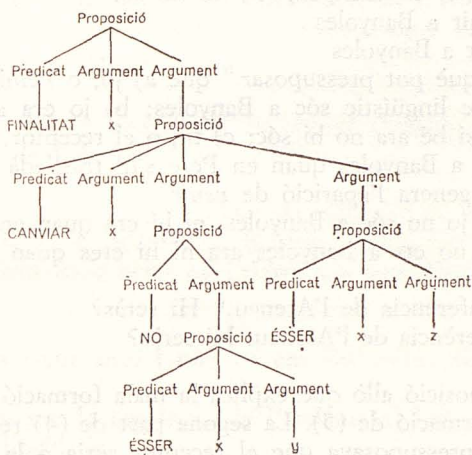
13. Normalment hom interpreta els arguments com coses individuals (variables o constants), mentre que hom empra intuïtivament els predicats per referir-se a les propietats, accions, relacions dels elements individuals.

etiquetes terminals dels diagrames arboris que representen les proposicions.<sup>14</sup> El repertori de predicats és molt vast, però no es correspon biunívocament amb el dels elements lèxics donat que alguns d'aquests són semànticament complexos. Quan una proposició no és simple, pot ser o bé composta o bé complexa: el primer cas si la conformen dues o més proposicions unides per un element *connector* (i, o, perquè, però, etc.), i el segon si entre els seus arguments conté una proposició.

Havíem dit que *anar* i *venir*, verbs de moviment, són unitats lèxiques semànticament complexes. De primer antuvi podrien semblar fàcilment descomponibles en tres predicats<sup>15</sup> (FINALITAT, MOURE i ÉSSER<sup>16</sup>) i en dos índexs<sup>17</sup> ( $x$ ,  $y$ ); és a dir: en l'estructura proposicional,  $x$  es mou per tal d'ésser en el lloc  $y$ . Però aquesta no pot compondre de cap manera la via correcta de descomposició d'*anar* i *venir*, perquè, si bé ÉSSER i FINALITAT semblen efectivament unitats abstractes no descomponibles ulteriorment, MOURE resulta encara descomponible en elements semàntics primitius, i consegüentment no es pot considerar un predicat bàsic. Intuïtivament, moure és canviar de lloc.<sup>18</sup>

Així, doncs, llevat de prova contrària, podem considerar que el material semàntic dels verbs *anar* i *venir* es conforma, en el seu nivell subjacent, amb les següents suposades unitats abstractes universals:<sup>19</sup>

(1)



L'estructura proposicional (1) —complexa, perquè té arguments que dominen una proposició— és la de les frases amb *anar* i *venir*. En ambdós casos un  $x$  can-

14. Alguns autors prefereixen etiquetar els arguments com SN i els predicats com verbs.

15. Escrivim en majúscules els predicats subjacents per tal d'evitar confusions amb les unitats lèxiques superficials.

16. En el sentit de trobar-se (a un lloc).

17. Hom defineix els índexs que apareixen en una proposició com els arguments d'aquesta proposició.

18. Per a l'anàlisi de *moure* com «canviar de lloc», cfr. J. Lyons (1968, p. 229); M. Bierwisch (1969, p. 155, n3).

19. Per a aquesta descomposició segueixo G. Cinque (1972, p. 592s). No obstant això jo he preferit el predicat ÉSSER en lloc del seu COINCIDIR, ja que em sembla que COINCIDIR és descomponible en unitats semàntiques abstractes.

via amb la finalitat de deixar d'ésser a *y* per tal d'ésser a *z*, on *x* és l'individu que acompleix el desplaçament i *y* i *z* són llocs.<sup>20</sup>

Si les frases amb *anar* i *venir* tenen la mateixa estructura proposicional, cal preguntar-se per allò que les diferencia o que, un cop realitzades totes les transformacions prelèxiques que calia, causa que s'insereixi l'element lèxic *anar* a vegades, i d'altres vegades l'element *venir*. Efectivament, la diferència real de les frases amb el verb *anar* en relació a les frases amb el verb *venir* consisteix en el contingut pressuposicional de cadascuna d'elles.

## 2.2. Estructura pressuposicional d'*anar* i *venir*

Les pressuposicions de les frases amb *anar/venir*, que fan referència a tres tipus de deixi (de persona, de lloc i de temps), van lligades a l'argument *z* de (1) en el sentit que li imposen determinades restriccions. Les diferències de funcionament i valor d'aquesta parella de verbs de moviment catalans en relació als dels seus equivalents castellans, italians, anglesos i de tantes altres llengües s'explica per les diversitats pressuposicionals. En català, l'aparició d'*anar* o bé de *venir* depèn de la pressuposició de presència de l'emissor i/o del receptor de la frase al lloc *z* en el moment de l'acte lingüístic o bé durant el temps de la realització de l'acció expressada per la frase. Així ho veiem en (2) i (3), però mentre (2) és ambigua, (3) no ho és:

(2) En Pere va venir a Banyoles

(3) En Pere va anar a Banyoles

(2) és ambigua perquè pot pressuposar<sup>21</sup> que a) jo, o l'emissor de la frase, en el moment de l'acte lingüístic sóc a Banyoles; b) jo era a Banyoles quan en Pere s'hi traslladà, si bé ara no hi sóc; c) tu, o el receptor, ets ara a Banyoles; o encara d) tu eres a Banyoles quan en Pere s'hi traslladà. Qualsevol d'aquestes pressuposicions genera l'aparició de *venir*.

(3) pressuposa que jo no sóc a Banyoles, ni hi era quan en Pere s'hi traslladà, i igualment que tu no ets a Banyoles ara ni hi eres quan hi era en Pere. En les frases

(4) Vindré a la conferència de l'Ateneu.\* Hi seràs?

(5) Aniré a la conferència de l'Ateneu. Hi seràs?

(6) \* Aniré aquí

és també la pressuposició allò que explica la mala formació de (4) i de (6) enfront de la bona formació de (5). La segona part de (4) resulta contradictòria, perquè la primera pressuposava que el receptor seria a la conferència, i hom no pot dubtar d'una cosa que acaba de pressuposar. Per la mateixa raó també ho és (6): en català, *aquí* és el lloc de l'emissor i/o del receptor,<sup>22</sup> i consegüent-

20. Notem que *anar* no permet alhora l'elisió del complement de destinació i del de partença. No és ben formada en català una frase com \**En Pere va anar*, si que ho és, en canvi, *En Pere hi va anar*. En aquesta darrera frase s'entén que el subjecte es dirigeix a un lloc del qual ja s'ha parlat abans. Només podem deixar d'especificar el lloc de destinació si indiquem el lloc de partença o origen. En aquest cas emprem la forma pronominal *anar-se'n*: *En Pere se'n va anar de París*; *En Pere se'n va anar (d'aquí)*.

En les frases amb *venir* no és imprescindible especificar el lloc de destinació donat que aquest lloc és el de l'emissor i/o del receptor. L'estructura proposicional (1) permet de donar compte tant de les frases on s'especificuen els dos llocs *y* i *z* (*En Pau va anar de París a Roma*; *En Pau va venir de París a Roma*), com de les que presenten alguna elisió de lloc.

21. Deixo per a més endavant l'anàlisi del sentit comitatiu d'aquest tipus de frases.

22. Considero que en el català central els tres termes de lloc antics han quedat reduïts a dos: *aquí* i *allà*.



ment, donat també que en aquest cas qui es mou és l'emissor, en el lloc de destinació (*aquí*), ha d'haver-hi l'interlocutor receptor de la frase. *Aniré*, en canvi, pressuposa que el receptor no és ni serà al lloc de destinació (ni tampoc, òbviament, l'emissor, ja que, altrament, no li caldria canviar de lloc). Per això qualificàvem (6) de mal formada.

Hauríem d'analitzar, ara, les condicions necessàries per l'aparició de *venir* (n'exceptuarem, amb tot, aquells casos que hi apareix amb complement comitatiu, que seran tractats a 2.2.5.). I cal dir tot seguit que, en català, quan s'empra el verb *venir* es pressuposa necessàriament que el lloc cap on algú s'encamina, s'encaminava o s'encaminarà és el lloc de l'emissor de la frase o bé el del receptor. Fabra, en el *Diccionari general de la llengua catalana*, defineix la veu *venir* com «transportar-se d'un lloc al lloc on és (o era o serà en el moment de l'acció) el qui parla o aquell a qui hom parla». A més, per detectar les pressuposicions lligades a l'argument *z* de l'estructura proposicional (1) i que han de permetre la inserció lèxica de *venir*, caldrà distingir entre el temps de l'enunciació (és a dir, el temps durant el qual es realitza l'acte lingüístic)<sup>23</sup> i el temps expressat per la frase (p. ex.: el temps expressat pels morfemes verbals de (4) és el futur).

Hem examinat, i les presentem a 2.2.1. i 2.2.2., totes les pressuposicions possibles de les frases amb *venir* en català (tant en relació al temps de l'enunciació com en relació al temps expressat per la frase). Almenys una d'aquestes pressuposicions haurà de ser present en qualsevol frase amb *venir* per tal que es pugui tenir per ben formada.

### 2.2.1. Pressuposicions necessàries, en relació al temps de l'enunciació, per a la inserció de l'element lèxic *venir*:

a) Si *x*, que es mou amb la finalitat de trobar-se en el lloc *z* de (1), és la segona persona, o sigui, el receptor de la frase, caldrà, per tal que sigui possible l'aparició de l'element lèxic *venir* en l'estructura superficial, que l'emissor sigui a *z*.

(7) a. Vine!

b. Sé que vas venir aquí i que no em vas trobar (en una conversa telefònica)

(7a) i (7b) pressuposen la presència de l'emissor al lloc de destinació *z* en el moment de l'acte lingüístic.

b) Si qui canvia de lloc per tal de trobar-se a *z* és l'emissor de la frase, aleshores el receptor forçosament es troba a *z* en el moment de l'enunciació.

(8) Ara mateix vinc al despatx (en una conversa telefònica)

Aquesta frase pressuposa la presència de l'interlocutor en el lloc de destinació. Òbviament no s'hi troba l'emissor, altrament no li caldria moure's: és, per tant, a *y*. I si el receptor no fos a *z* la frase (8) seria mal formada.

c) Si l'emissor és *x*, la frase pot pressuposar també que en el moment de l'acte lingüístic tots dos, emissor i receptor, es troben a *z*.

(9) Demà vindré un altre cop a la biblioteca.

En el moment de parlar, tots dos interlocutors poden ésser a la biblioteca.

### 23. També anomenat present performatiu.

d) També quan el receptor és  $x$  la frase pot pressuposar que ambdós interlocutors són a  $z$  en el moment de l'enunciació.

(10) Has vingut massa aviat; el concert no és fins a les onze.

e) Si els qui s'han traslladat o es traslladaran a  $z$  són tots dos, emissor i receptor, cal que la frase els pressuposi a  $z$  en el moment de l'acte lingüístic per tal que pugui aparèixer *venir*. Podem observar-ho a

(11) Nosaltres hem vingut aquí per parlar amb el director.

Però (11) és ambigua, donat que *nosaltres* pot entendre's com inclusiu (tu i jo), que és el cas e) tractat ara, o bé pot entendre's com exclusiu (jo i ell/ells). No obstant això, tant en un cas com en l'altre la frase pressuposa que emissor i receptor són a  $z$  en el moment de l'enunciació.<sup>24</sup>

f) Si qui es trasllada de  $y$  a  $z$  no és cap dels interlocutors, sinó una tercera persona, aleshores la frase haurà de pressuposar que, en el moment de l'enunciació,  $z$  és el lloc de l'emissor i/o del receptor per tal de poder inserir l'element lèxic *venir*.

(12) a. Els meus germans ahir van venir a Barcelona

b. La Irene vindrà a Barcelona

c. Quan vingui la Irene li digui que li he telefonat

(12a) i (12b) pressuposen que jo, tu, o bé tots dos, som a  $z$ , és a dir, a Barcelona, en el moment de l'acte lingüístic. (12c) pressuposa que és el receptor qui es troba a  $z$ .

2.2.2. Pressuposicions necessàries, en relació al temps de la frase, per a la inserció de l'element lèxic *venir*:

a) Si  $x$  és l'emissor, la frase pot pressuposar que el receptor era o serà al lloc  $z$  en el temps expressat per la frase, però que en el moment de l'enunciació no hi és.

(13) a. Quan vaig venir a París tu hi passaves les vacances

b. Vindré a París quan tu hi siguis

c. Nosaltres vindrem a París per Cap d'Any

(13a) pressuposa que en el moment de l'enunciació el receptor no és a París, però que hi era quan es realitzava l'acció verbal. (13b) pressuposa que el receptor no és encara a París però que hi serà en el futur. A (13c) és interessant de remarcar que *nosaltres* només pot ser inclusiu quan emissor i receptor són a París en el moment de l'enunciació, i en aquest cas tindria sentit de *tornar(-hi)*. Però en el cas que ara estudiem, és a dir, el de les pressuposicions en relació al temps de la frase, *nosaltres* només pot entendre's com exclusiu (jo i ell/ells) perquè París en el futur serà el lloc del receptor, el qual consegüentment, quedarà exclòs del grup que s'hi desplaça.

b) Si qui es mou cap a  $z$  és el receptor, la frase pot pressuposar que  $z$  era o serà el lloc de l'emissor.

24. Notem la mala formació de la frase amb *nosaltres* inclusiu quan el temps de la frase és el present performatiu:

(a) \**Nosaltres (tu i jo) venim a veure el director.*

La frase (a) només seria ben formada si el present fos habitual, o bé, si ens traslladéssim a un món possible (*Imagina't que..., Si...*). Aquesta darrera observació la dec al Prof. José Manuel Blecua.

(14) a. Vindràs a Roma quan jo hi sigui?

b. Em va agradar que vinguessis a Roma abans jo no en marxés

c) Si  $x$  és una persona que no participa en l'acte lingüístic, per tal que aparegui *venir* caldrà que la frase pressuposi que, en el temps del verb de la frase, l'emissor i/o el receptor són/és a  $z$ .

(15) a. L'Anton et vindrà a veure quan siguis a Girona

b. Quan siguem a Roma hi vindrà la tia

Un resum del que acabem d'exposar entorn de les pressuposicions de les frases amb *venir* podria ser formulat de la manera següent:

*En relació al temps de l'enunciació:*<sup>25</sup>

Si  $\underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right]$ , aleshores  $\underline{z} = \text{lloc de } \left\{ \begin{array}{l} \left[ \begin{array}{cc} -E & +R \end{array} \right] \\ \left[ \begin{array}{cc} +E & +R \end{array} \right] \end{array} \right\}$  Cfr 2.2.1., b) i c)

Si  $\underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} -E & +R \end{array} \right]$ , aleshores  $\underline{z} = \text{lloc de } \left\{ \begin{array}{l} \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right] \\ \left[ \begin{array}{cc} +E & +R \end{array} \right] \end{array} \right\}$  Cfr 2.2.1., a) i d)

Si  $\underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} +E & +R \end{array} \right]$ , aleshores  $\underline{z} = \text{lloc de } \left[ \begin{array}{cc} +E & +R \end{array} \right]$  Cfr 2.2.1., e)

Si  $\underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right]$ , aleshores  $\underline{z} = \text{lloc de } \left\{ \begin{array}{l} \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right] \\ \left[ \begin{array}{cc} -E & +R \end{array} \right] \\ \left[ \begin{array}{cc} +E & +R \end{array} \right] \end{array} \right\}$  Cfr 2.2.1., f)

*En relació al temps de la frase:*

Si  $\underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right]$ , aleshores  $\underline{z} = \text{lloc de } \left[ \begin{array}{cc} -E & +R \end{array} \right]$  Cfr 2.2.2., a)

Si  $\underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} -E & +R \end{array} \right]$ , aleshores  $\underline{z} = \text{lloc de } \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right]$  Cfr 2.2.2., b)

Si  $\underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} -E & -R \end{array} \right]$ , aleshores  $\underline{z} = \text{lloc de } \left\{ \begin{array}{l} \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right] \\ \left[ \begin{array}{cc} -E & +R \end{array} \right] \\ \left[ \begin{array}{cc} +E & +R \end{array} \right] \end{array} \right\}$  Cfr 2.2.2., c)

25. [E] = emissor; [R] = receptor.  $x$  i  $z$  índexs de l'estructura proposicional (1).

### 2.2.3. Pressuposicions necessàries per a la inserció d'element lèxic *anar*

Les frases catalanes amb *anar* pressuposen que el lloc cap on algú, sigui qui sigui, es dirigeix no és mai el lloc de l'emissor ni el del receptor de l'acte lingüístic. El *Diccionari general de la llengua catalana* defineix el verb *anar* d'aquesta manera: «Moure's passant d'un punt a l'altre en una direcció determinada indicada per un adverbí o frase adverbial; dirigint-se a un indret determinat que no és ni *ací* ni *aquí*, indicat per una determinació circumstancial». La pressuposició d'absència dels participants en l'acte lingüístic és necessària per a la inserció d'*anar* tant en relació al temps de l'enunciació com a qualssevol altres temps. Les condicions per a la inserció d'*anar* són les següents:

a) Si qui es mou cap a *z* de (1) és l'emissor, aleshores la frase pressuposa que *z* no pot ser el lloc del receptor (o almenys que l'emissor en dubta).

(16) a. Vaig a Banyoles

b. Aniré a Roma per Setmana Santa

c. Ahir vaig anar a la Biblioteca de Catalunya

(16a) pressuposa que tu no ets a Banyoles; (16b) que ara no ets a Roma, ni hi seràs per Setmana Santa; (16c) que tu no eres a la Biblioteca de Catalunya, ni hi ets ara.

b) Quan qui es trasllada cap a *z* és el receptor, per poder inserir *anar* cal que es pressuposi que l'emissor no és a *z* ni en el moment de l'enunciació ni en el temps de la frase.

(17) a. Vas a la reunió?

b. Vas anar a la reunió dissabte?

c. Aniràs a la reunió dissabte?

També apareix *anar* quan l'emissor dubta de la seva estada futura a *z*.

(18) Aniràs a Falgons? Jo no ho sé si hi aniré

c) Quan *x* no participa en l'acte lingüístic, aleshores la frase pressuposa que ni l'emissor ni el receptor són a *z*.

(19) a. El pare va a Girona

b. Els astronautes aniran a Mart

(19a) pressuposa que ni tu ni jo no som a Girona; (19b) que ni tu ni jo no som a Mart, ni hi serem quan hi arribin.

Formularíem un resum de les pressuposicions de les frases amb *anar* així:

$$\left. \begin{array}{l}
 \text{Si } \underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} +E & -R \end{array} \right] \\
 \text{Si } \underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} +E & +R \end{array} \right] \\
 \text{Si } \underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} -E & +R \end{array} \right] \\
 \text{Si } \underline{x} = \left[ \begin{array}{cc} -E & -R \end{array} \right]
 \end{array} \right\} \text{aleshores } \underline{z} = \text{lloc de } \left[ \begin{array}{cc} -E & -R \end{array} \right]$$

Observem, doncs, que les pressuposicions necessàries per a la inserció d'*anar* no són afectades per la naturalesa de *x*. Aquestes pressuposicions es relacionen alhora amb el temps de l'enunciació i amb el temps de la frase.

Antoni M.<sup>a</sup> Badia i Margarit (1952), quan compara el funcionament d'*anar/venir* en català i en castellà, i observa que les divergències emergeixen precisament quan el terme de direcció del moviment és el lloc que ocupa la persona a la qual hom parla, atribueix la diversitat de funcionament al fet que en castellà hi ha tres termes de demostració (*aquí/ahí/allí*) mentre que en català modern han quedat reduïts a dos (*aquí/allà*) els tres termes del català antic, encara vius a València i el Rosselló.

J. Corominas,<sup>26</sup> polemitzant amb Badia, no pensa pas que la reducció dels tres demostratius en dos s'hagi de relacionar amb el divers funcionament de *venir* en català i en castellà. Diu que l'ús català d'*anar* i *venir* sempre ha estat el mateix, tant en el català modern com en l'antic: és l'heretat del llatí i comú a les altres llengües romàniques. En conclou que no és pas el català, sinó el castellà, el que ha introduït innovació en relació al mateix castellà antic i clàssic; és l'ús del *venir* en castellà modern, doncs, i no pas en català, el que si de cas necessita una explicació històrica.

#### 2.2.4. Casos d'èmfasi.

En la immensa majoria dels casos, aquestes pressuposicions, que qualificàvem de necessàries, en l'enunciació de les frases catalanes amb *anar/venir* hi emergeixen persistentment i amb tota claredat. Precisament això ens havia mogut a encetar la reflexió i la classificació anotada en aquestes pàgines. Ara bé, a vegades el parlant vol donar un nou enfocament a la frase o a algun dels seus aspectes, o vol subratllar amb un èmfasi especial algun dels components de l'enunciació, i, en aquests casos, viola o distorsiona el sistema pressuposicional català d'*anar/venir* acabat d'examinar i resumit als quadres.<sup>27</sup> Així, molts catalans considerarien ben formada una frase que contradiu palesament l'exposició del funcionament pressuposicional com seria la següent:

(20) Demà vindré a casa teva. ¿Hi seràs?

Excepte si els participants en l'acte lingüístic fossin a casa del receptor, l'emissor hauria d'emprar *anar* i no pas *venir*, teòricament, en un cas com el de (20) on dubta de la presència del receptor en el lloc de destinació. És el mateix cas que a (21) quan en el moment de l'enunciació l'emissor i el receptor no es troben a casa del darrer:

(21) Ahir vaig venir a casa teva, però tu no hi eres

Podríem observar que, si molts catalano-parlants admeten i formulen frases com aquestes, això és degut al fet que hom considera *a casa meva* o *a casa teva* com el lloc habitual de l'emissor i del receptor, respectivament. I qui diu *a casa* diu *a la botiga, al despatx, al consultori, al bar, etc.*, quan són realment aquests els llocs vinculats a l'emissor o al receptor, on normalment es concreta la seva habitual localització. Un cas semblant pot ser

(22) a. Quan tu vas anar a Roma, jo hi era

b. Quan jo vaig anar a Roma, tu hi eres

Segons les pressuposicions que consideràvem necessàries per *anar*, en el sentit

26. Nota 1 de la veu *venir*, vol. IV.

27. Per a una discussió sobre la relativa gramaticalitat de les frases en relació a les pressuposicions, cfr. G. Lakoff (1971); N. Chomsky (1972).

que el lloc de destinació no és mai el lloc de l'emissor ni el del receptor, les frases de (22) serien contraexemples, tanmateix ben usuals per a catalano-parlants. Però podem adduir que s'ha emprat *anar* per tal de subratllar un matís especial que amb *venir*, tot i la bona formació, es perdria. Efectivament, (22) informa que tant l'emissor com el receptor van ser, en un mateix temps passat, en un mateix lloc, Roma; però que en realitat no van coincidir l'un amb l'altre, no es van trobar: es tracta de moviments independents, dels quals fins ara els seus executors no s'han adonat i no els han posat en relació.

### 2.2.5. *Anar i venir* en frases amb complement comitatiu

Hem volgut tractar a part l'aparició d'*anar* i *venir* en frases amb complement comitatiu a causa del seu mateix peculiar funcionament. El comitatiu és el cas que indica companyia. En català s'expressa com una funció sintàctica, però en d'altres llengües es manifesta per la flexió casual.<sup>28</sup>

(23) En Joan ha anat a Sicília amb el seu amic

El complement comitatiu és *amb el seu amic*. L'aparició d'*anar* o *venir* en les frases catalanes amb complement comitatiu depèn, per una banda, de si en el comitatiu hi és implicat o bé l'emissor o bé el receptor de l'acte lingüístic (o si hi són terceres persones) i, per l'altra banda, depèn del temps del verb.

Considerem la sèrie de frases següents:

- (24) a. Jo vinc amb tu al Teatre Grec  
b. \* Jo vaig amb tu al Teatre Grec  
c. En Pere ve amb mi al Teatre Grec  
d. \* En Pere va amb mi al Teatre Grec  
e. En Pere ve amb nosaltres al Teatre Grec  
f. \* En Pere va amb nosaltres al Teatre Grec  
g. En Pere va amb la Maria al Teatre Grec  
h. \* Jo vaig amb en Pere, la Maria i tu al Teatre Grec  
i. Jo vinc amb en Pere, la Maria i tu al Teatre Grec

Observem que quan en el comitatiu hi són involucrades la primera i/o la segona persona l'aparició de *venir* esdevé necessària. En canvi, si ni l'una ni l'altra no hi són involucrades, apareix *anar* en comptes de *venir*. En català, una frase com

(25) En Pere ve amb la Maria al Teatre Grec  
només seria ben formada si: a) ja ha quedat establert que tu i/o jo també anem al Grec, és a dir, si tu i/o jo, en Pere, i ara la Maria, hi anem junts; i b) la frase pressuposa que jo sóc al Grec quan enuncio la frase, o bé que tu hi ets i jo t'ho comunico, per exemple, per telèfon.

Ara bé, a (24) totes les frases són en present, és a dir, el temps de la frase coincideix amb el temps de l'enunciació. Fora d'aquest cas, l'aparició de *venir* no és obligatòria encara que en el comitatiu hi fossin involucrades la primera i/o la segona persona. Podem observar-ho a

- (26) a. El dia de l'accident ells venien a Florència amb mi  
b. El dia de l'accident ells anaven a Florència amb mi  
c. Amb tu jo vindria a la fi del món  
d. Amb tu jo aniria a la fi del món

En aquests casos és tan possible l'aparició d'*anar* com de *venir*: això depèn de si el parlant posa l'èmfasi en el lloc de destinació, com en (26b) i (26d), o si el

28. Cfr. J. Lyons (1968, cap. 7).

posa en el comitativu, com en (26a) i (26c).<sup>29</sup> Però si el comitativu no involucrés ni el receptor ni l'emissor, fos quin fos el temps verbal, apareixeria sempre *anar*.

Aquesta opcionalitat d'*anar* i *venir*, que a (26) vèiem relacionada amb l'èmfasi, la trobem fins i tot en frases amb verb en present però en les quals el temps verbal no coincideix amb el temps de l'enunciació. És el cas de les frases amb l'anomenat present habitual, com a (27), o amb present històric, o amb valor de futur.

(27) a. Cada setmana la Rosa ve al cinema amb nosaltres

b. Cada setmana la Rosa va al cinema amb nosaltres

L'èmfasi a (27a) subratlla el fet que hi vingui amb nosaltres, i a (27b) el fet que vagi al cinema.

Linguïstes com O. Jespersen (1924, p. 90), G. Lakoff-S. Peters (1966), Ch. Fillmore (1968), han assenyalat un fort lligam en algunes llengües entre les construccions comitatives i determinats sintagmes nominals coordinats. També en català es pot retrobar aquest lligam, com podem observar a

(28) a. L'apotecari i el rector han anat a buscar bolets

b. L'apotecari ha anat a buscar bolets amb el rector

Ara bé, notem que en català una frase com (28a) és ambigua, ja que l'apotecari i el rector hi poden haver anat junts o bé cadascú pel seu costat. És només en el primer sentit (si hi han anat junts) que (28b) és sinònima de (28a). I notem també, aquí, la naturalesa simètrica de les frases amb comitativu; (28b), doncs, és sinònima de

(29) El rector ha anat a buscar bolets amb l'apotecari

En tractar frases com (28a) i (28b), G. Lakoff-S. Peters (1966) consideraven que totes dues s'obtenien d'una estructura subjacent amb sintagmes nominals coordinats, i que posteriorment una transformació optativa substituïa *i* per *amb*. Alhora, propugnaven unes condicions determinades per evitar l'aplicació d'aquesta regla a sintagmes nominals coordinats dominats per un verb. I argumentaven també que l'esmentada regla s'aplicaria només en el cas de sintagmes nominals coordinats que derivessin d'una conjunció de sintagmes en la base, i no pas d'una conjunció de frases.<sup>30</sup>

També Ch. Fillmore (1968), encara que molt tangencialment, intervé en aquesta qüestió del comitativu i la seva relació amb determinats sintagmes nominals coordinats; en contra de Lakoff-Peters, opina que les frases amb sintagmes nominals coordinats que depenen de frase són derivades, sota certes condicions, d'una estructura subjacent que té un *amb-SN* comitativu.

Més acostada a la de Lakoff-Peters que no pas a la de Fillmore seria l'explicació que proposem tot seguit. Donades les frases

(30) a. Tu i jo anem junts cap allà

b. Jo vinc amb tu cap allà

c. Tu véns amb mi cap allà

observem que (30a) pressuposa que el lloc de destinació no és el lloc de l'emissor ni el del receptor i, òbviament, apareix *anar*. *Allà* és un terme deíctic que

29. En castellà només apareix *venir* quan en el comitativu hi ha implicat l'emissor. En italià, en canvi, en tots els temps apareix *venire* si en el comitativu hi són implicats l'emissor i/o el receptor. L'anglès i l'alemany en aquest aspecte són més lliures, sembla que hi pot apareixer tant un verb com l'altre.

30. En Joan i en Pere són rel·lotgers ve de En Joan és rel·lotger i en Pere és rel·lotger, per tant, és mal formada \*En Joan amb en Pere és rel·lotger.

en català exigeix, en el moment de l'acte lingüístic, l'absència dels participants. No obstant això, notem que (30b) i (30c), sinònimes de (30a), porten *venir* i no pas *anar*, com ja hem vist que calia en frases amb present performatiu i amb complement comitatiu que implicava l'emissor o el receptor. Però aleshores, com s'explica l'aparició de *venir* a (30b) i (30c) si totes les frases de (30) contenen la mateixa estructura proposicional i pressuposicional? Doncs bé, en aquestes frases qui canvia de lloc per tal de ser a *z* és l'emissor i el receptor. El fet que, si no hi ha formació de comitatiu, emergeixi l'element lèxic *anar* ens demostra que la transformació de formació de comitatiu és una transformació prelèxica, perquè només es podrà inserir la unitat lèxica *venir* (en comptes d'*anar*, com reclamaria l'estructura pressuposicional) en presència de comitatiu. Aquesta transformació serà optativa pels casos amb comitatiu que involucra la primera o la segona persona, però això sempre i quan el temps verbal no sigui el present performatiu, perquè aleshores la inserció de *venir* seria no només possible, sinó obligatòria.

Alguna vegada el comitatiu s'elideix, i se'n poden desprendre ambigüitats per aquest motiu, com passa a

(31) En Joan ve a Barcelona

La frase pot pressuposar que jo i/o tu som a Barcelona en el moment de l'enunciació; però si ni emissor ni receptor no són al lloc de destinació, caldrà interpretar (31) com que tu i/o jo i en Joan anem a Barcelona.

### 3. Conclusions

3.1. Hem pogut comprovar, per una banda, que la descripció pressuposicional de les frases amb *anar* i *venir* reclama referència a tres tipus de deïxi: de persona, de lloc i de temps; també hem pogut veure, per altra banda, que els trets deïctics repercuteixen en les característiques sintàctiques, semàntiques i pragmàtiques d'aquestes frases. Però també és veritat que, de retop, l'anàlisi d'*anar* i *venir* ens permet alhora de definir aquests elements deïctics, els quals, precisament per la seva característica intrínseca de «gest lingüístic», sovint escapen a definicions precises i fixes encara que pels parlants tenen sempre una significació clara i inequívoca totalment lligada a l'acte lingüístic. La definició de la deïxi de persona, com la de lloc i temps, podem obtenir-la de la relació entre les persones gramaticals i l'aparició d'*anar* o *venir*. Així, *jo* i *tu* són les persones participants a l'acte lingüístic que, o bé l'una o bé l'altra o totes dues, són en el terme de direcció en les frases amb *venir* sense complement comitatiu. Concretament podem definir *jo* com la persona que es pressuposa en el lloc de destinació en les frases en present performatiu com

(32) Vine aquí!

Definim *tu* com la persona que es pressuposa en el terme de destinació en frases com

(33) Ja vinc de seguida

*Ell* és la persona no participant en l'acte lingüístic, la qual no es troba en el terme de destinació de les frases amb *venir*. Ja deia E. Benveniste (1946, p. 251s) que les categories específiques són *jo* i *tu* en oposició a la no específica que és *ell*, la qual resulta una noció negativa.

Quant a la deïxi de lloc, podem definir *aquí* com el lloc del *tu* i/o *jo*, és a dir, la part de l'univers que els és més immediata en el moment de l'enunciació. *Allà*, en canvi, és la zona no immediata a l'emissor i/o al receptor en el



moment de l'enunciació. *Aquest*, definit situacionalment, és un objecte o individu localitzat en l'àrea de l'emissor i/o el receptor en el moment de l'enunciació. *Aquell* és l'objecte o l'individu fora de l'àrea de l'emissor i/o receptor en el moment de l'enunciació. El sistema de la deixi de lloc en el català modern és, amb termes de H. Frei (1944), un sistema binari.<sup>31</sup>

El *temps present* és aquell temps que exigeix la inserció obligatòria de *venir* en les frases amb complement comitatiu en el qual hi ha implicada la primera o la segona persona. Els altres temps es poden definir negativament en relació al temps present.<sup>32</sup>

Podríem destacar un fet suggestiu: com que el lloc de destinació de les frases amb *venir* és el de la primera o segona persona, quan aquestes frases porten determinats complements de temps, resulten semànticament molt més precises que no pas les frases amb *anar*.

(34) a. Vindré cap a les vuit

b. Hi aniré cap a les vuit

(34b) és ambigua perquè pot ésser que hom surti cap a les vuit per anar al lloc de destinació, o bé que hi arribi cap a les vuit. (34a) només té un sentit: l'hora d'arribada és cap a les vuit.<sup>33</sup>

3.2. L'anàlisi d'*anar* i *venir* en català mostra l'afirmació de P. M. Postal (1970) segons la qual l'estructura semàntica interna dels elements lèxics és l'estructura sintàctica. La descomposició lèxica ens ha permès de comprovar que *anar* i *venir* són unitats diverses només en l'estructura superficial, però que tenen la mateixa representació lògico-semàntica. L'anàlisi feta, en allò que fa referència a la descomposició lèxica, té més abast que de primer antuvi no sembla. L'estructura proposicional (1) que hem considerat vàlida per la descomposició lèxica d'*anar* i *venir* també pot ser-ho per la descomposició d'altres elements lèxics, per exemple per a *traslladar-se*; ara bé, *traslladar-se* divergeix d'*anar* i *venir* perquè manca del contingut pressuposicional que tenen ells. En

31. H. Frei (1944, p. 119) afirma, sense demostrar res, que existeix una relació entre els sistemes dèctics i el grau de civilització: com més avançada és una civilització, més simple (és a dir, binari) és el seu sistema dèctic. Contràriament, com més primitiva i arcaica és una civilització, més complex és el seu sistema dèctic (és a dir, ternari o múltiple).

32. No és pas aquesta l'única via de definició dels elements dèctics. Ja Katz i Postal (1964, p. 114s) assenyalaren un fet sintàctic que permet de definir la deixi de persona: l'alternança automàtica de les dues primeres persones gramaticals en les preguntes (no retòriques) i les seves possibles respostes, en contrast amb la tercera persona que no canvia, sinó que, si apareix en la pregunta, es conserva en la resposta.

Has menjat bé? Sí, he menjat molt bé

He de menjar? Sí, has de menjar

Estudia en Pere? Sí, en Pere estudia

La deixi de persona pot ser també definida per mitjà del discurs indirecte, ja que, com observà O. Jespersen (1924, cap. XXI), la primera persona del discurs directe canvia a segona i tercera en el discurs indirecte; la segona persona a primera i tercera; i la tercera del discurs directe es manté en el discurs indirecte. Ara bé, la millor via de definició dels elements dèctics l'ofereix l'anàlisi performativa —com han assenyalat J. R. Ross (1967), J. D. McCawley (1968), J. Morgan (1969)— ja que permet definir la deixi de persona, lloc i temps, i fins i tot la noció lògica de món. Així, el temps *present* és el temps de les frases performatives; *jo* i *tu* poden ser definits com el subjecte i l'objecte indirecte respectivament de la frase performativa; *aquí* és el lloc del subjecte de les frases performatives; *aquest món* és el món de les frases performatives. Per a arguments a favor de l'existència d'un pronom *jo* com a subjecte, un objecte indirecte *tu/vosaltres* i temps de present en l'estructura subjacent de qualsevol frase declarativa del català, cfr. J. M.<sup>a</sup> Nadal (1975).

33. Cfr. G. Cinque (1972, p. 594).

les frases amb *traslladar-se* sempre hi haurà un  $x$  que canvia amb la finalitat de no ser ja més en un lloc  $y$  per tal de ser en el lloc  $z$ . Si  $z$  és o no és el lloc de l'emissor i/o del receptor, per aquestes frases no és pertinent. Igualment, podríem postular pel verb *esdevenir* una descomposició lèxica molt semblant a la del verb *venir*, amb el qual està històricament relacionat. L'única divergència entre aquests verbs rau en el fet que, mentre en *anar* i *venir* els índexs  $y$  i  $z$  de (1) representen llocs, en *esdevenir* representen estats. *Esdevenir* és canviar d'estat per tal d'assolir-ne un altre de nou.<sup>34</sup> Aquesta semblança *venir-esdevenir* es retroba també en altres llengües: així, el llatí té la parella *venire-devenire*; l'italià, *venire-devenire* i *diventare* (que vé del llatí vulgar \**dēventāre*); el francès, *venir-devenir*; el castellà, *venir-devenir*; l'anglès *come-become*; etc.

Si la hipòtesi de la descomposició lèxica d'*esdevenir* que suggerim és correcta, aleshores *esdevenir* ja no podria ser tractat com un predicat semàntic primitiu, com volia J. D. McCawley (1968), i consegüentment resultarien molt més complexes totes aquelles descomposicions amb la intervenció d'ESDEVENIR com a predicat abstracte, com per exemple la descomposició de *matar*, *omplir*, etc.

A partir de l'estructura proposicional (1) podríem encara obtenir la descomposició lèxica de *portar* (en el sentit que té a *porto fruita al mercat*) si hi afegim el predicat CAUSAR i un nou índex que representés un objecte. *Portar* és causar que quelcom deixi de ser en un lloc per tal que sigui en un altre lloc.<sup>35</sup>

Si, com ja hem dit, allò que fa d'*anar* i *venir* dos verbs diversos són únicament les pressuposicions, aquest fet ens porta a reconèixer una vegada més que les pressuposicions i la seva relació amb les formes superficials de les frases són —han de ser— objecte d'estudi de la lingüística.

Tot el que hem dit en aquestes pàgines entorn de les pressuposicions, en ocasió d'*anar* i *venir*, en realitat ja ho *sabiem*: tots els parlants catalans, pel sol fet de ser-ho, ja posem l'enter espectre pressuposicional, el posem i l'anem aplicant ajustadament a cada cas en tota la seva complexitat de problemàtica, sense ni tan sols adonar-nos-en; tots els participants en un acte lingüístic on és formulada una frase amb *anar* o *venir* saben que aquesta determinada frase significa, a més de la seva literalitat, moltes altres coses, tot i no ser-ne conscients. Aquestes coses són les pressuposicions, que aquí hem mirat de fer patents destriant-les i raonant-les ordenadament.

Les pressuposicions són quelcom de profundíssimament arrelat en totes les llengües i resulten el pòsit més refractari a desaparèixer quan una llengua és perseguida i marginada de la vida pública i de l'escola. Fins el punt que, a l'hora d'aprendre una llengua diversa de la pròpia, les majors dificultats no deriven pas de la nova fonètica o lèxic o sintaxi... sinó de les pressuposicions que cal assumir: d'haver de prescindir de les nostres i haver de submergir-nos en unes altres.

Darrerament, alguns semantistes generativistes han indicat que les pressuposicions havien de ser formulades per regles *transderivacionals* (Cfr. G. Lakoff, 1973, p. 450), que no s'apliquen a una derivació individual sinó a classes de derivacions.<sup>36</sup> Sembla perfectament plausible caracteritzar la derivació de les

34. Cfr. G. Cinque (1972, p. 596s).

35. Cfr. Ch. Fillmore (1971a).

36. Per a algunes aplicacions de les regles transderivacionals, cfr. J. M. Sadock (1975); J. M.<sup>a</sup> Nadal (en curs de publicació).

frases amb *anar* i *venir* des d'altres derivacions que s'hi relacionen. Considerem, doncs, la frase (35) en un dels seus dos sentits, el no comitatiu:

(35) Tu véns a Banyoles

Una regla transderivacional que relaciona la derivació de (35) amb una de les estructures de la derivació de

(36) Jo sóc a Banyoles

possibilita la inserció lèxica de *venir*, i només la de *venir*.

La bona formació d'una derivació depèn, molt sovint, de les propietats d'una altra amb la qual és relacionada (G. Lakoff, 1973). En l'exemple, la derivació de (35) depèn de les propietats de (36). Aprofundir aquestes regles, treballar en aquesta direcció potser ens permetria explicar amb una considerable precisió més d'un problema lingüístic...

3.3. L'anàlisi de qüestions com la d'*anar* i *venir* que hem proposat planteja vivament l'interès, si no la necessitat, d'introduir en la teoria lingüística els aspectes contextuals. Efectivament, frases com les analitzades en aquestes pàgines podrien ser impecables des d'un punt de vista sintàctic tot i resultar, en el context de l'enunciació, perfectament aberrants; cal explicar quan una frase amb *anar* o *venir*, per molt ben construïda que sigui, esdevé idònia i quan no ho esdevé. I encara, per a una anàlisi completa de les frases que ens ocupen, no és suficient l'atenció al context situacional: si es vol esquivar violacions que portarien a la producció de frases aberrants, cal parar compte en el discurs on apareixen les frases i en les pressuposicions del discurs previ a les frases. En aquest sentit, com assenyala L. Karttunen (1974, p. 193), les pressuposicions esdevenen restriccions sobre contextos successius en el discurs. I Ch. Fillmore (1971, p. 12) escriu que «és en l'anàlisi del discurs on podem explicitar més bé els principis que regeixen l'apropiativitat dels tipus d'enunciats, perquè és allà que es poden emprar aquests principis per a jutjar sobre l'apropiativitat i la força dels enunciats donats en els seus contextos».

Era intenció d'aquestes pàgines mostrar la forta evidència semàntico-pragmàtica que abonava l'anàlisi d'*anar* i *venir*. Sense per això deixar de reconèixer i afermar la diferenciació dels fets sintàctics, semàntics i pragmàtics, potser també seria l'hora d'assumir que hi ha fets sintàctics que reclamen explicacions semàntiques i pragmàtiques, com hi ha fets semàntics que reclamen explicacions pragmàtiques. A aquest propòsit, podríem dir, amb Ch. Fillmore (1974, p. V-1), que «els parlants fan ús, a vegades, d'informació semàntica i pragmàtica per decidir l'estructura sintàctica d'una frase i, altres vegades, de fets pragmàtics per a decisions semàntiques». És a dir, sembla que aquestes interferències entre sintaxi, semàntica i pragmàtica són prou consistents per justificar una teoria lingüística que permeti estudiar la interrelació dels components esmentats; ja és més relatiu que aquesta teoria hagi de ser la pragmantax (Ch. Fillmore, 1971b; J. R. Ross, 1975) o la gramàtica transderivacional (G. Lakoff, 1974).<sup>37</sup> No és problema de noms, precisament, ni tampoc exactament de mètode: allò que importa en realitat és intentar alguns passos més en el coneixement dels mecanismes segons els quals l'home parla una llengua.

GEMMA RIGAU I OLIVER

37. G. Lakoff (1974) considera que no serà necessària cap teoria pragmàtica addicional sempre i quan hom accepti la lògica natural i la conveniència de gramàtiques transderivacionals, les quals poden donar compte dels actes lingüístics, de les implicacions contextuals i de tants altres fenòmens.

## BIBLIOGRAFIA

- A. M.<sup>a</sup> BADIA I MARGARIT (1952), «Los demostrativos y los verbos de movimiento en iberorrománico», dins *Estudios dedicados a Menéndez Pidal*, vol. III, ps. 1-29, Madrid.
- Y. BAR-HILLEL (1954), «Indexical expressions», *Mind*, 63, ps. 359-379. He utilitzat la versió castellana que es troba a T. M. SIMPSON (ed.) (1973), *Semántica filosófica: problemas y discusiones*, ps. 89-118, Buenos Aires.
- E. BENVENISTE (1946), «Structure des relations de personne dans le verbe», dins E. BENVENISTE (1966), *Problèmes de linguistique générale*, París.
- E. BENVENISTE (1970), «L'appareil formel de l'énonciation», recollit dins E. BENVENISTE (1974), *Problèmes de linguistique générale II*, París.
- M. BIERWISCH (1969), «On certain problems of semantic representations», *Foundations of language*, 5, ps. 153-184.
- K. BÜHLER (1934), *Sprachtheorie*, Jena.
- G. CINQUE (1972), «Fillmore's semantics of *come* revised», *Lingua e stile*, 3, ps. 575-599.
- N. CHOMSKY (1972), «Some empirical issues in the theory of transformational grammar», dins P. S. PETER (ed.) (1972), *Goals of linguistic theory*, ps. 63-130, New Jersey.
- J. COROMINAS (1954), *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, Madrid.
- P. FABRA, *Diccionari general de la llengua catalana*, edició de 1968, Barcelona.
- Ch. FILLMORE (1965), «Entailment rules in a semantic theory», dins ROSENBERG-TRAVIS (eds.) (1971), *Readings in the philosophy of language*, ps. 533-548, New Jersey.
- Ch. FILLMORE (1966), «Deictic categories in the semantics of *come*», *Foundations of language*, 2, ps. 219-227.
- Ch. FILLMORE (1968), «The case for case», dins E. BACH-R. T. HARMS (eds.) (1968), *Universals in linguistic theory*, ps. 1-88, New York.
- Ch. FILLMORE (1971a), «Santa Cruz lectures on deixis», Indiana University Linguistics Club, publicat el 1975.
- Ch. FILLMORE (1971b), «Toward a Theory of Deixis», mimeo.
- Ch. FILLMORE (1971c), «Verbs of judgin: an exercise in semantic description», dins Ch. FILLMORE-D. T. LANGENDOEN (eds.) (1971), *Studies in linguistic semantics*, ps. 273-289, New York.
- Ch. FILLMORE (1974), «Pragmatics and the description of discourse», dins BS<sup>3</sup>, *Berkeley Studies in Syntax and Semantics*, vol. 1, ps. V-1 a V-21, editat per Ch. FILLMORE, G. LAKOFF et. al. (1974), Berkeley.
- H. FREI (1944), «Systèmes de déictiques», *Acta Linguistica*, 4, ps. 111-129.
- O. JESPERSEN (1924), *The Philosophy of Grammar*, London.
- L. KARTTUNEN (1973), «Presupposition of compound sentences», *Linguistic Inquiry*, IV:2, ps. 169-193.
- L. KARTTUNEN (1974), «Presupposition and linguistic context», *Theoretical Linguistics*, I:2, ps. 181-194.
- J. J. KATZ (1966a), *The Philosophy of Language*, New York.
- J. J. KATZ (1966b), «Mr. Pfeiffer on questions of reference», *Foundations of Language*, 2, ps. 241-244.
- J. J. KATZ-J. FODOR (1963), «The structure of a semantic theory», *Language*, 39, ps. 170-210.

- J. J. KATZ-P. M. POSTAL (1964), *An Integrated Theory of Linguistic Descriptions*, Cambridge, Mass.
- R. M. KEMPSON (1975), *Presupposition and the delimitation of semantics*, Cambridge.
- E. L. KEENAN (1971), «Two kinds of presupposition in natural language», dins Ch. FILLMORE-D. T. LANGENDOEN (eds.) (1971), ps. 45-52.
- G. LAKOFF (1971), «Presupposition and relative well-formedness», dins D. D. STEINBERG-L. A. JAKOBOVITS (eds.) (1971), *Semantics*, ps. 329-340, Cambridge.
- G. LAKOFF (1973), «Some Thoughts on transderivational constraints», dins B. B. KACHRU, R. B. LEES, et. alt. (ed.) (1973), *Issues in linguistics*, ps. 442-452, Illinois.
- G. LAKOFF (1974), «Pragmatics in natural logic», Linguistic Agency University at Trier.
- G. LAKOFF-S. PETERS (1966), «Phrasal Conjunction and Symmetric Predicates», dins D. REIBEL-S. SCHANE (eds.) (1969), *Modern studies in English*, ps. 113-142, New Jersey.
- R. LAKOFF (1972), «Language in context», *Language*, 48:4, ps. 907-927.
- R. LAKOFF (1973a), «Language and woman's place», *Language and Society*, 1:2.
- R. LAKOFF (1973b), «The logic of politeness», *Papers from the ninth regional meeting of Chicago Linguistic Society*, ps. 292-305, Chicago.
- J. LYONS (1966), «Toward a notional theory of the parts of speech», *Journal of Linguistics*, 2, ps. 209-236.
- J. LYONS (1968), *Introduction to theoretical linguistics*, Cambridge.
- J. D. McCAWLEY (1967), «Meaning and the Description of Languages», dins ROSENBERG-TRAVIS (eds.) (1971), ps. 514-533.
- J. D. McCAWLEY (1968a), «Lexical insertion in a transformational grammar», dins C. L. S., 4, ps. 71-80.
- J. D. McCAWLEY (1968b), «The role of semantics in a grammar», dins E. BACH-T. R. HARMS (eds.) (1968), ps. 124-169.
- J. MORGAN (1969), «On the treatment of presuppositions in transformational grammar», dins C. L. S., 5, ps. 169-177.
- J. M.<sup>a</sup> NADAL (1975), *Aspectes de la complementació en el català actual*, tesi doctoral. U. A. de Barcelona.
- J. M.<sup>a</sup> NADAL (en curs de publicació), «La noció d'illa transparent: en defensa de les regles transderivacionals».
- G. NERLICH (1965), «Presupposition and entailment», *American Philosophical Quarterly*, 2, ps. 33-42.
- H. PARRET (1974), *Discussing language*, La Haia.
- P. M. POSTAL (1970), «On the surface verb *Remind*», *Linguistic Inquiry*, I:1, ps. 37-120.
- J. R. ROSS (1975), «Where to do things with words», dins P. COLE-J. MORGAN (eds.) (1975), *Syntax and Semantics*, vol. 3, ps. 233-256, New York.
- J. M. SADOCK (1975), «The soft, interpretive underbelly of generative semantics», dins P. COLE-J. MORGAN (1975), *Id.*, ps. 383-396.
- R. C. STALNAKER (1972), «Pragmatics», dins D. DAVIDSON-G. HARMAN (eds.) (1972), *Semantics of natural language*, ps. 380-397, Dordrecht.
- P. F. STRAWSON (1952), *Introduction to logical theory*, Oxford.
- U. WEINREICH (1963), «On the semantic structure of language», dins J. H. GREENBERG (1963), *Universals of language*, ps. 142-216.